

چرایی و پیامدهای استقرار گنبد آهنین در جمهوری آذربایجان

سفر مقامات رژیم صهیونیستی به باکو همواره دستاوردهای نظامی داشته است. در شرایط کنونی حضور نتانیاهو می‌تواند تأییدی بر دریافت سامانه دفاعی گنبد آهنین از سوی آذربایجان باشد.

آران نیوز: خرید و فروش تسلیحات از حیث ژئوپلیتیک حائز اهمیت است برخی معتقدند که منازعه حل نشده ناگورنو قره‌باغ، آذربایجان را به سوی ایجاد یک بازدارندگی نظامی سوق داده است و این وظیفه در سال‌های اخیر به اولویت شفاف آذربایجان مبدل شده است به نحوی که می‌توان آن را در افزایش بی‌سابقه هزینه‌های نظامی تبیین نمود برای نمونه در سال‌های 2010 تا 2011 هزینه‌های نظامی آذربایجان از 1,59 میلیارد دلار به 3,1 میلیارد دلار افزایش یافته است و در سال بعد با رشد 1/2 درصدی روبرو بوده است. بر اساس گزارش موسسه تحقیقات صلح بین‌المللی، بودجه نظامی آذربایجان از بسیاری از کشورهای جهان پیشی گرفته است به نحوی که رشد 493 درصدی را از 2004 تا 2014 نشان می‌دهد[1].

بررسی روابط نظامی آذربایجان و رژیم صهیونیستی

بیش از 20 سال است که جمهوری آذربایجان و رژیم صهیونیستی به دنبال بسط همکاری‌ها در حوزه‌های نظامی، امنیتی و مبادلات اطلاعات جاسوسی هستند همکاری آن‌ها در حوزه‌های امنیت مرزی و مبارزات ضد تروریستی گسترش یافته و اخیراً به حوزه امنیت سایبری هم رسیده است. رژیم صهیونیستی شریک نظامی ارزشمندی برای جمهوری آذربایجان است. آذربایجان با منابع انرژی غنی در تعامل با رژیم است که تولید کننده تسلیحات نوین نظامی است. تأمین و تدارک کننده تسلیحات پیشرفته نه تنها قابلیت نظامی آذربایجان را بیشتر می‌کند بلکه مؤثر بر توازن نظامی منطقه‌ای است.

همکاری‌های تسلیحاتی

در دهه 1990 رژیم صهیونیستی ایستگاه‌های اطلاعات الکترونیک را در امتداد مرزهای این کشور با جمهوری اسلامی ایران نصب نمود همچنین در راستای نظارت بر مرزها در سال 2011 هواپیماهای بدون سرنشین به آذربایجان صادر نمود. در سال 2001 شرکت صهیونیستی مگال سیستم مسئولیت تأمین حفاظت امنیتی فرودگاه بینا در باکو را که از سرمایه‌های استراتژیک این کشور است به همراه آموزش پرسنل امنیتی آن به عهده گرفت. در سال 2008 قرار داد 56 میلیون دلاری میان آذربایجان با رژیم صهیونیستی در حوزه سیستم‌های البیت به‌منظور ارتقای ناوگان تانک T-72 منعقد شد.

در سال 2012 آذربایجان به موشک‌های ساخت رژیم صهیونیستی ضد کشتی گابریل با برد 300 کیلومتر مجهز شد. این سیستم توانست موازنه نظامی را در حوزه خزر متأثر نماید. همچنین در سال 2014 مونتاز دو قایق گشت زنی پرسرعت را که تحت مجوز کارخانه‌های کشتی‌سازی رژیم صهیونیستی بودند به اتمام رساند، خرید قایق‌های توپ‌دار 4/5 سار از رژیم صهیونیستی از دیگر برنامه‌های این کشور بوده است. دولت آذربایجان از طریق صنایع دفاعی، مبادرت به سرمایه‌گذاری مشترک با یک شرکت رژیم صهیونیستی در حوزه هوانوردی دفاعی با سهام 51% نموده است که طی آن تولید و مونتاز پهپاد در باکو توسط شرکت آذربایجانی سیستم‌های آزاد از سال 2011 صورت می‌پذیرد که در رژه نظامیان این کشور در ژوئن 2013 اولین پهپاد محلی رونمایی شد. در فوریه 2012 صنایع هوانوردی رژیم صهیونیستی یک دوره آموزشی برای اپراتورهای پهپاد راه‌اندازی نمود و از نظامیان آذربایجانی برای پیوستن به این دوره‌ها دعوت نمود. در جولای 2014 آذربایجان، موشک‌های تاکتیکی اکسترا را که این رژیم طی حملات به غزه از آن استفاده نمود، خریداری کرد. شرکت صهیونیستی تادیران که تولید کننده تجهیزات الکترونیکی برای اهداف نظامی است تأمین وسایل ارتباطی آذربایجان را به عهده دارد. کارخانه‌های صهیونیستی نظامی تولید کننده سیستم‌های تسلیحاتی، مهمات و موشک مقادیر زیادی موشک و سیستم‌های هدایت‌گر به باکو فروخته‌اند. همکاری‌های اطلاعاتی و امنیتی هم در حوزه‌هایی چون تبادل اطلاعات، دیدارهای منظم، تحلیل اطلاعات - من جمله اطلاعاتی که از ماهواره‌های رژیم صهیونیستی جمع‌آوری می‌شود - آموزش سرویس‌های اطلاعاتی و امنیتی آذربایجان، محافظت از رئیس‌جمهور این کشور در دیدارهای خارجی را در بر می‌گیرد[2]. با این وضع باید گفت که بسیاری از تعاملات دو طرف در حوزه‌های امنیتی، نظامی و اطلاعاتی دور از انظار عمومی رخ می‌دهد.

هدف از نصب گنبد آهنین[3] چیست؟

طی چند هفته گذشته نتانیاهو سفری به دو کشور اسلامی یعنی جمهوری آذربایجان و قزاقستان داشت به نقل از برخی مقامات مانند «یاور جمال‌اوف» وزیر صنایع نظامی آذربایجان، باکو درصدد است تا به یک توافق با رژیم صهیونیستی در خصوص خرید سیستم دفاعی گنبد آهنین دست یابد[4]. گنبد آهنین که توسط سیستم‌های دفاعی پیشرفته رافائل تولید شده است برای رهگیری و نابودی موشک‌هایی با برد کوتاه و شلیک توپخانه‌ها از فاصله 4 تا 70 کیلومتر طراحی شده است[5].

خرید سیستم گنبد آهنین برای آذربایجان می‌تواند بسیار پرهزینه باشد، زیرا هزینه یک باتری متشکل از دو پرتابگر، یک مرکز کنترل و رادار حدود 50 میلیون دلار تخمین زده می‌شود این در شرایطی است که رژیم صهیونیستی که حدود یک‌چهارم وسعت آذربایجان را دارد حدود 10 باتری دارد بر این اساس میزان باتری‌های مورد نیاز این سیستم در آذربایجان بیشتر خواهد بود. یک موشک در این سیستم حدود 100 هزار دلار هزینه دارد این در شرایطی است که با توجه به کاهش قیمت نفت، آذربایجان بودجه‌های خود را محدود نموده و بودجه ویژه خرید تسلیحات نیز متوقف شده است. لذا به نظر می‌رسد آذربایجان تمام تلاش خود را مصروف نماید تا با کاهش سایر بودجه‌ها برای تأمین مالی این پروژه بهره‌برداری کند. گنبد آهنین از لحاظ فنی نیز نیازهای آذربایجان را تأمین نخواهد نمود. در اکتبر سال گذشته یدوا آبراموف[6] عضو پارلمان آذربایجان گزارش داده که گنبد آهنین آماده تحویل به آذربایجان است این سیستم قادر خواهد بود شلیک موشک‌های اسکندر ارمنستان را که از روسیه خریداری کرده است، بی‌اثر سازد. منتقدان مطرح

می‌کنند که این سیستم برای مقابله با موشک‌هایی چون کاتیوشا مناسب است و کلاس‌هایی نظیر اسکندر با برد تا 300 کیلومتر ماهیت کاربردی این سیستم را مبهم می‌سازد[7]. خریدهای تسلیحاتی و ارتقای توان نظامی می‌تواند تا حدودی نشان دهنده نگرانی آذربایجان از همسایه غربی‌اش، ارمنستان، باشد لذا تقویت قابلیت دفاع هوایی این کشور در سایه خرید موشک‌های اسکندر از سوی ارمنستان تا حدی قابل درک است اما گامی در مسیر رقابت تسلیحاتی هم به حساب می‌آید. مقامات آذربایجان برخورداری از این تسلیحات را به‌عنوان قدرتی بالقوه برای مقابله با تهدیدات احتمالی ارمنستان و فرصت‌آفرینی برای آزادسازی 20 درصد از خاک اشغالی خود در موقع مناسب می‌دانند در حالی که این‌گونه تعاملات سطح امنیتی منطقه را کاهش داده و چرخه توسعه و امنیت را به تعویق خواهد انداخت کما این‌که نگرانی‌های امنیتی جمهوری اسلامی ایران را افزایش می‌دهد[8].

مقامات باکو رسماً اعلام می‌کنند که به هیچ کشوری اجازه استفاده از خاک خود برای تهدید و حمله به جمهوری اسلامی ایران را نخواهند داد اما نکته واضح این است که سیاست اعلامی مقامات آذربایجان با سیاست اعمالی آن‌ها کاملاً مغایر است آذربایجان در حوزه امنیتی ج.ا. ایران قرار دارد. همکاری با دشمن استراتژیک جمهوری اسلامی ایران نه تنها فرصت‌های موجود میان دو ملت را به تهدید مبدل نموده بلکه هزینه‌های امنیتی ج.ا. ایران را در کنار خرید موشک‌ها و پهپادهای دوربرد که قادر است مسافتی تا تبریز و تهران را هدف قرار دهد، افزایش داده است. از سوی دیگر تنش‌های موجود میان دو کشور و طرح برخی ادعاهای بی‌پایه مبنی بر دخالت جمهوری اسلامی ایران در آذربایجان تنها می‌تواند بر پیچیدگی‌های موجود بیافزاید و فرصت سواری رایگان را برای سایر بازیگران فراهم می‌سازد. در حالی که اگر اراده سیاسی جمهوری آذربایجان در کار باشد می‌تواند به مشکلات

موجود در خصوص تسهیم منابع انرژی در دریای خزر و ایران هراسی پایان دهد. لذا در پاسخ به این سؤال که آیا هدف از تقویت توان نظامی آذربایجان مقابله با ج.ا. ایران است یا ارمنستان؟ باید گفت که به نظر می‌رسد در کنار رفتارهای تحریک‌آمیز رسانه‌ها و برخی مقامات سیاسی، این کشور در حال تبدیل شدن به ستون نظامی رژیم صهیونیستی در منطقه برای تهدید و حمله علیه ج.ا. ایران است و مشکل این کشور با ارمنستان تنها یک فرصت برای حذف برخی هزینه‌هاست زیرا از قابلیت حل و فصل برخوردار است. لذا همکاری‌های نظامی جمهوری آذربایجان و رژیم صهیونیستی از طرفی باعث تشدید تنش‌ها بین آذربایجان و ارمنستان شده است و از طرفی دیگر حضور مستشاران و نیروهای رژیم صهیونیستی در آذربایجان باعث تخریب روابط میان دو ملت و تهدید امنیتی و وجودی جمهوری اسلامی ایران است بر این اساس با توجه به این‌که هم‌اکنون در میان همسایگان ایران، جمهوری آذربایجان بالاترین سطح همکاری نظامی امنیتی را با رژیم صهیونیستی دارد، استفاده از پایگاه‌های هوایی جمهوری آذربایجان می‌تواند یکی از بزرگ‌ترین مشکلات حملات جنگنده‌های رژیم صهیونیستی به ایران را یعنی سوخت‌رسانی در هوا را حل کند و این مهم می‌تواند نقش مستقیم و یا غیرمستقیم آذربایجان را در بی‌ثبات سازی منطقه تبیین نماید.

بررسی تأثیرات محور آذربایجان - تل‌آویو بر روابط ارمنستان با آمریکا
انجمن ارمنیان کنگره آمریکا حدود 88 عضو دارد که شبکه‌ای از سازمان‌ها و گروه‌ها شامل کمیته اقدام سیاسی ارمنی آمریکایی‌ها، کمیته ملی ارمنیان آمریکا و شورای ارمنیان آمریکا است. این لابی یکی از سه لابی تأثیرگذار نژادی خارجی آمریکا است که از دستاوردهای تقریباً مشخصی برخوردار است نظیر کمک سالیانه 90 میلیون دلاری به ارمنستان؛ تصویب سالیانه قطعنامه کنگره در محکومیت نسل‌کشی ارمنیان در دوران عثمانی؛ ایجاد برخی موانع در سیاست‌های دفاعی ترکیه و آذربایجان. علیرغم این‌که بازیگری رژیم صهیونیستی در پهنه سیاست‌های منطقه‌ای آمریکا معنا می‌شود اما این دو از برد منافع متفاوتی برخوردار هستند. سیاست رژیم صهیونیستی در قفقاز عدم تحریک روسیه است اما ایالات‌متحده بر اساس منافع حیاتی و واقعی خود با روس‌ها تعامل می‌کند که می‌تواند تحریک آن را هم به دنبال داشته باشد همراه با کمک‌های نظامی، باکو از دو برنامه کمک پنتاگون بر اساس الحاقیه‌های شماره 1004 و 1206 در کمک برای مبارزه با مواد مخدر و مبارزه با تروریسم بهره‌مند است، کما این‌که ارمنستان هم از حمایت در مبارزه با مواد مخدر و کمک‌های نظامی بهره‌مند است. ماهیت تعاملات کنونی آمریکا با آذربایجان در جهت تقابل با ایران معنا نمی‌شود مانند کمک‌های آمریکا به نیروی دریایی جمهوری آذربایجان و یا آموزش واحد ویژه جنگ‌های دریایی. با این وضعیت روابط آمریکا و ارمنستان در دوران اوباما چندان مطلوب نبوده و این کشور متهم به حمایت مالی از تروریست‌ها از طریق سیستم بانکی خود بوده است؛ [9] اما به این معنا هم نیست که ارمنستان مشکلی برای سیاست‌های غرب ایجاد نماید و یا جبهه غربی به دنبال ایجاد هزینه در این خصوص باشد. واضح است که عملکرد سیاست خارجی آمریکا در راستای کسب حداکثر منافع با توجه به جایگاه ژئوپلیتیک ارمنستان نسبت به جمهوری اسلامی ایران و روسیه است و قرار گرفتن آذربایجان در جبهه رژیم صهیونیستی به معنای حذف ارمنستان و یا حاشیه‌نشینی آن در سیاست‌های قفقازیه آمریکا نیست بلکه ایران می‌تواند اهرم مناسبی برای کنترل ترکیه و حتی کسب امتیاز از روسیه و هزینه زایی برای ج.ا. ایران باشد در زمانی که جبهه آذربایجان به نحو مناسبی در خدمت مطامع غرب قرار دارد.

آینده‌پژوهی دیپلماسی ج.ا. ایران در منطقه قفقاز
به نظر می‌رسد ج.ا. ایران با بهره‌گیری از رویکرد چند لایه‌ای بتواند نقش مؤثری در سیاست‌های این حوزه داشته باشد:
پیشبرد سیاست توازن قوا در منطقه با بهبود روابط با ارمنستان در برابر محور ترکی - صهیونیستی و باکو
غیرامنیتی کردن چالش‌های میان تهران و باکو و تشکیل کارگروه حل مشکلات از سوی ج.ا. ایران با حضور کارشناسان آذربایجانی و برخی نهادهای منطقه‌ای
توجه به نوع ساخت قدرت و جایگاه نخبگان سیاسی در کشورهای منطقه و تقویت روابط و تعاملات دوسویه جهت رفع سوء تفاهات و شفاف‌سازی
جمع‌بندی
سفر مقامات رژیم صهیونیستی به باکو همواره دستاوردهای نظامی داشته است. در شرایط کنونی حضور نتانیاهو می‌تواند تأییدی بر دریافت سامانه دفاعی گنبد آهنین از سوی آذربایجان باشد این اقدام در حالی که این کشور چالش‌های منطقه‌ای خود را با همسایگان حل نکرده می‌تواند به هراس امنیتی در منطقه دامن بزند. گام زدن در بستر منازعات تسلیحاتی پیام‌هایی را برای کشورهای همسایه و منطقه دارد مبنی بر ناتوانی در حل چالش‌ها از طریق نرم، فرصت آفرینی برای حضور بازیگران منفعت طلب و خلق ناامنی و تعمیق بحران؛ بنابراین نمی‌توان رفتار باکو را در انباشت قدرت نظامی آن‌هم از سوی بازیگر سلطه‌طلبی چون رژیم اشغالگر قدس بر محور منافع ملی این کشور و ثبات منطقه‌ای تبیین نمود.

پی نوشت:

The Ties between Israel and Azerbaijan.Alexander Murinson. October 2014.[http://besacenter.org/wp-](http://besacenter.org/wp-content/uploads/2014/10/MSPS110-web.pdf) [1]

content/uploads/2014/10/MSPS110-web.pdf

Good Relations between Azerbaijan and Israel.A Model for Other Muslim States in Eurasia?. Soner Cagaptay and Alexander Murinson. . [2]

March 30,2005.<http://www.cagaptay.com/674/good-relations-between-azerbaijan-and-israel>

Iron Dome . [3]

<http://tabyincercenter.ir/156641395/10/6>. کارشناس فضای مجازی. [4]

Report: Azerbaijan to acquire Israeli Iron Dome defense system batteries. November 11, 2016 by JNS.org.<http://www.jns.org/news-> [5]

=briefs/2016/11/11/zdgupg6n1crdae5re3v3e3y9qchr7b#.WGS-QWVldU

Yedva Abramov . [6]

Is Azerbaijan Buying Israel's Iron Dome? Joshua Kucera. November 15, 2016.<http://www.eurasianet.org/node/81301> . [7]

Azerbaijan: Netanyahu Visit Boosts Azerbaijani-Israel Ties. Zaur Shiriyev. December 18. 2016. <https://lobelog.com/azerbaijan-netanyahu-> [8]

/visit-boosts-azerbaijani-israel-ties

[9] . چالش‌های روابط ارمنستان و آمریکا؛ دلایل و پیامدها . ولی کوزه‌گر کالجی. مرکز بین المللی مطالعات صلح . خرداد 27, 1391 / <http://peace-ips.org/fa>